

Sygn. akt II Ca 807/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2013 r.

Sąd Okręgowy w Białymstoku II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Renata Tabor (spr.)
Sędziowie:	SSO Bogdan Łaszkiwicz SSR del. Jacek Malinowski
Protokolant:	st. sekr. sąd. Zofia Szczęsnowicz

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa Z. B.

przeciwko Gminie D., S. K. i Przedsiębiorstwu (...) Spółce z o. o. w B.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego Przedsiębiorstwa (...) Spółki z. o. o.
w B.

od wyroku Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim

z dnia 30 kwietnia 2013 r. sygn. akt I C 342/11

I. odrzuca apelację w części dotyczącej punktu II w stosunku do pozwanego S. K.;

II. oddala apelację w pozostałym zakresie;

III. zasądza od pozwanego Przedsiębiorstwa (...) Spółki z. o. o. w B. na rzecz powódki Z. B. kwotę 177 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

UZASADNIENIE

Powódka Z. B. w pozwie skierowanym ostatecznie przeciwko Gminie D., S. K. prowadzącemu działalność gospodarczą pod firmą (...) w D. i Przedsiębiorstwu (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B. wniosła o zasądzenie kwoty 20.000 zł tytułem odszkodowania za szkodę w postaci uszkodzeń jej budynku mieszkalnego wyrządzoną wskutek wykonywania prac przy budowie sieci kanalizacyjnej. Ponadto wniosła o zasądzenie od pozwanych kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwana Gmina D. wnosila o oddalenie powództwa wskazując, że powódka nie wykazała, aby uszkodzenia domu powstały z winy pozwanej Gminy. Podnosiła, że Gminę D. łączyła umowa ze S. K. prowadzącym działalność gospodarczą pod firmą (...) w D. i Przedsiębiorstwem (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B., a umowa ta przewidywała ich odpowiedzialność za szkody wynikłe z wykonywanych prac.

Pozwane Przedsiębiorstwo (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B. wnosząc o oddalenie powództwa przeczyło stanowisku powódki, że w wyniku prac powstały uszkodzenia domu powódki. Wskazało, że przejście pod ulicą (...) zostało wykonane prawidłowo z użyciem właściwej metody, a prace te wykonał podwykonawca.

Pozwany S. K. prowadzący działalność gospodarczą pod firmą (...) w D. wnosząc o oddalenie powództwa wskazywał, że w rejonie nieruchomości powódki i w obrębie ulicy (...) nie wykonywał żadnych prac.

Pozwani wnosili ponadto o zasądzenie od powódki kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych

Wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2013 roku Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim zasądził od pozwanego Przedsiębiorstwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. na rzecz powódki kwotę 5168,86 zł z odsetkami w wysokości 13 % w stosunku rocznym od dnia 29 marca 2012 roku do dnia zapłaty (pkt I) i oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz w całości w stosunku do Gminy D. i S. K. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w D. (pkt II). Jednocześnie zasądził od pozwanego Przedsiębiorstwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. na rzecz powódki Z. B. kwotę 1227,90 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu (pkt III). Odstąpił od obciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego pozwanej Gminy D. (pkt IV). Nakazał pobrać do Skarbu Państwa (kasa Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim) od: 1) pozwanego Przedsiębiorstwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. kwotę 260 zł tytułem części brakującej opłaty, 2) powódki Z. B. – z zasądzonych na jej rzecz w pkt I świadczenia pieniężnego – kwotę 1546,22 zł tytułem części brakującej opłaty i części nieuiszczonych wydatków (pkt V).

Z ustaleń Sądu I instancji wynikało, iż powódka jest właścicielką zabudowanej nieruchomości położonej w D. przy ul. (...), oznaczonej numerem geodezyjnym (...). W 2010 i 2011 roku na terenie D. wykonywano inwestycję w postaci budowy kanalizacji sanitarnej i deszczowej, której investorem była Gmina D.. Wykonawcą inwestycji na podstawie umowy zawartej w dniu 29 marca 2010 roku było konsorcjum składające się z Przedsiębiorstwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. i S. K. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w D..

W dniach 7 i 8 kwietnia 2011 roku w bezpośredniej bliskości działki powódki i znajdującego się na niej drewnianego domu mieszkalnego wykonywano przejście sieci kanalizacyjnej z jednej strony ulicy (...) na drugą. Przejście to wykonywano metodą przecisku pneumatycznego metodą udarowa za pomocą młotów pneumatycznych. P. wykonano dwukrotnie. Na działce powódki, w niewielkiej odległości od domu posadowiono dwie studzienki rewizyjne i jedną sieciową. Na działce powódki wykonywano również wykopy w celu budowy studzienek, które wykonywano koparko ładowarką a do zagęszczania gruntu używano ubijaka mechanicznego. W wyniku drgań jakie towarzyszyły pracom w domu powódki wystąpiły uszkodzenia w postaci: pęknięć fundamentu, spękań tynku wewnątrz budynku, spękań na łączeniach płyt gipsowo kartonowych, pęknięć płytek ceramicznych na posadzkach i ścianach łazienki. Prace w rejonie nieruchomości powódki wykonywało pozwane Przedsiębiorstwo (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B. oraz jej podwykonawcy.

Sąd Rejonowy opierając się na materiale dowodowym, w tym zeznaniach świadków i opinii biegłego z zakresu budownictwa i kosztorysowania, doszedł do wniosku, że uszkodzenia domu mieszkalnego powódki powstały wskutek prac prowadzonych przy budowie sieci kanalizacyjnej. Prace te, prowadzone w bezpośredniej bliskości domu powódki, powodowały drgania, których skutkiem było powstanie licznych pęknięć na zewnątrz i wewnątrz domu. Drgania te były wywołane były zarówno wykonywaniem przecisków, których wyloty znajdowały się na nieruchomości powódki, jak i wykonywaniem przy pomocy ciężkiego sprzętu głębokich wykopów przy domu powódki.

Sąd Rejonowy wskazał, że choć investorem budowy sieci kanalizacyjnej była Gmina D., to jednak pozwana Gmina na zasadzie art. 429 k.c. zwolniła się z odpowiedzialności, gdyż powierzyła wykonywanie czynności polegających na wybudowaniu sieci kanalizacyjnej podmiotom, które w zakresie swej działalności zawodowej trudnią się wykonywaniem takich czynności. Sąd Rejonowy powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego (wyrok z dnia 29.04.1981 r., IV CR 121/81) zaznaczył, że nie istnieje ogólna zasada współodpowiedzialności inwestora i wykonawcy za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym przez wykonawcę osobie trzeciej przy wykonywaniu robót budowlanych zleconych przez inwestora. W konsekwencji za powstanie szkody odpowiada pozwane PP- U-H (...) sp. z o.o. w B. na zasadzie art. 415 k.c.

Sąd Rejonowy uznał, że nie ma podstaw do przypisania odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanemu S. K. prowadzącemu działalność gospodarczą pod firmą (...) w D., gdyż w tym rejonie miasta D., a w szczególności na nieruchomości powódki i w jej pobliżu, nie wykonywał jakichkolwiek prac.

Wysokość odszkodowania należnego powódce Sąd Rejonowy ustalił posiłkując się opinią biegłego z zakresu budownictwa i kosztorysowania, który to biegły ustalił, że wartość szkody, czyli koszt usunięcia uszkodzeń, wynosi 5168,86 zł przy zastosowaniu 8% stawki podatku VAT na materiał i robociznę.

Odsetki ustawowe Sąd Rejonowy zasądził od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, zaś o kosztach procesu orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. Odstąpił od obciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego pozwanej Gminy D. z uwagi na trudną sytuację materialną.

Apelację od powyższego wyroku złożył pozwany Przedsiębiorstwo (...) Spółka z o.o. w B. zaskarżając wyrok częściowo, to jest: w punkcie I, w punkcie II co do pozwanego S. K., w punkcie III i w punkcie V podpunkt 1 wyroku.

Wyrokowi w zaskarżonej części zarzucił:

I. naruszenie przepisów postępowania cywilnego:

1) art. 233 § 1 k.p.c., art. 217 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 244 k.p.c., art. 316 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. przez dowolną ocenę materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie z przekroczeniem granic swobodnej oceny oraz z przekroczeniem zasad oceny wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów oraz nierozpoznanie istoty sprawy, a w szczególności wybiórczą i jednostronną ocenę zeznań świadków T. B., M. B., J. S., A. K., D. N. i P. D. wyłącznie na niekorzyść pozwanego, dowolną ocenę przedłożonych dokumentów prywatnych i urzędowych, w tym umów z 29.03.2010r. i 29.12.2009r., decyzji z 05.08.2008 r. i innych, niezasadne danie wiary twierdzeniom powódki na istotne okoliczności sprawy, pominięcie i niezbadanie istotnych faktów w sprawie co do stanu budynku przed rozpoczęciem robót kanalizacyjnych i prawidłowości wykonania wcześniej remontu tego domu, brak działania Sądu z urzędu, wydanie orzeczenia z pominięciem części materiału dowodowego, brak rozważenia i ustosunkowania się w uzasadnieniu do części materiałów sprawy i zarzutów pozwanego,

2) art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. przez dowolną ocenę opinii biegłego sądowego i niezasadne przyjęcie jej za podstawę rozstrzygnięcia, w sytuacji, gdy opinie nie mają waloru kategoryczności, a jedynie przypuszczenia i domniemań nie popartych faktami ani badaniami bez uwzględnienia i rozpatrzenia innych czynników mogących mieć wpływ na przyczyny powstania szkód w domu powódki i ich rozmiaru,

3) art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c. przez uwzględnienie roszczenia tylko w stosunku do pozwanego PPUH (...) Spółka z o.o. w sytuacji, gdy wspólne i takie same prawa i obowiązki jako wykonawcy spoczywały na podstawie umów z 29.12.2009r. i 20.03.2010r. także na pozwanym S. K., które to naruszenia

spowodowały łącznie przyjęcie błędnego stanu faktycznego za podstawę wyroku i miały istotny wpływ na jego wynik;

II. naruszenie przepisów prawa materialnego:

1) **art. 415 k.c. przez błędne jego zastosowanie i niezasadne uznanie, że pozwany PPUH (...) Spółka z o.o. wyrządził szkody w domu powódki na skutek drgań wywołanych pracami przy budowie sieci kanalizacyjnej w sytuacji, gdy nie pozostają one w związku przyczynowym z tymi robotami wobec wykonywania przecisku pod drogą krajową przez wyspecjalizowaną firmę zewnętrzną w bezpiecznej odległości od domu powódki, zaś pozwany na działce powódki nie wykonywał głębokich wykopów i nie używał ciężkiego sprzętu powodującego drganie przenoszonego ziemią, natomiast przyczyny uszkodzeń domu są niezależne od pozwanego PPUH (...) Spółka z o.o.,**

2) **art. 429 k.c. przez jego niezastosowanie wobec pozwanego PPUH (...) Spółka z o.o. w sytuacji, gdy wykazał on powierzenie wykonania przecisku przedsiębiorstwu (...) s.c. A.E. D. w B., które w zakresie swej działalności zawodowo trudni się wykonywaniem takich czynności, co wyklucza winę pozwanego PPUH (...) Spółka z o.o. w wyborze podwykonawcy, a tym samym odpowiedzialność PPUH (...) Spółka z o.o. w tym zakresie wobec powódki.**

Wskazując na powyższe wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części w całości i oddalenie powództwa wobec pozwanego PPUH (...) Spółka z o.o. w całości oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych lub ewentualnie uchylene wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Bielsku Podlaskim do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

SĄD OKRĘGOWY ZWAŻYŁ, CO NASTĘPUJE:

Apelacja w części dotyczącej punktu II w stosunku do pozwanego S. K. podlegała odrzuceniu, jako niedopuszczalna, zaś w pozostałym zakresie podlegała oddaleniu jako bezzasadna.

Sąd drugiej instancji z urzędu bada, czy apelacja jest dopuszczalna nie tylko pod względem przedmiotowym oraz zachowania terminu i wymagań formalnych apelacji, lecz również pod względem podmiotowym. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się zaś, że współuczestnik sporu nigdy nie jest legitymowany do wniesienia apelacji przeciwko drugiemu współuczestnikowi, występującemu po tej samej stronie procesowej, choćby nawet rozstrzygnięcie sądu odnoszące się do drugiego współuczestnika oddziaływało na jego prawa lub obowiązki (zob. m.in. uchwała SN z dnia 22 kwietnia 1991 r., III CZP 34/91, OSNC 1992/2/24; postanowienie SN z dnia 10 września 1997 r., II KKN 345/97, LEX nr 50523). Taka apelacja jest niedopuszczalna. W konsekwencji apelacja pozwanego Przedsiębiorstwa (...) Spółka z o.o. w B. w części zaskarżającej oddalenie powództwa w stosunku do pozwanego S. K. podlegała - jako niedopuszczalna - odrzuceniu. Merytorycznemu rozpoznaniu podlegała jedynie apelacja w części zaskarżającej uwzględnienie powództwa w stosunku do skarżącego.

Odnosząc się do zarzutów apelacji należy wskazać, iż Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne. Ustalenia te mają oparcie w materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie i zostały poprzedzone wszechstronną i obiektywną analizą dowodów, której nie sposób zarzucić dowolności. Podkreślenia wymaga, że, zgodnie z ustalonym orzecznictwem, zwalczanie przez stronę zasady swobodnej oceny dowodów nie może polegać li tylko na przedstawieniu własnej korzystnej dla skarżącego wersji zdarzeń i ustaleń stanu faktycznego opartej na własnej ocenie, lecz konieczne jest przy tym posłużenie się argumentami jurydycznymi, a więc wykazywanie, że wskazane w art. 233 § 1 k.p.c. kryteria wiarygodności i mocy dowodów zostały naruszone, co miało wpływ na wynik sprawy. Natomiast, jeżeli z określonego materiału dowodowego Sąd wyprowadził wnioski logicznie poprawne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego, to taka ocena dowodów nie narusza zasady swobodnej oceny

dowodów przewidzianej w art. 233 § 1 k.p.c. (zob. np. postanowienie SN z dnia 29.11.2002r., IV CKN 32/01, LEX 487526 i wyrok z dnia 27.09.2002r., IV CKN 1316/00, LEX 80273).

Zdaniem Sądu Okręgowego Sąd I instancji prawidłowo ocenił zarówno zeznania świadków przesłuchanych w niniejszej sprawie, jak też opinię sporządzoną przez biegłego sądowego z zakresu budownictwa i kosztorysowania. Opierając się na wynikach postępowania dowodowego Sąd I instancji doszedł zaś do trafnych wniosków, które Sąd Okręgowy w pełni aprobuje. Wprawdzie z projektu budowlanego wynika, że wykopy pod kanałami przebiegającymi po działkach prywatnych należało wykonywać sposobem ręcznym, niemniej jednak ze zdjęć złożonych przez powódkę do akt sprawy i z zeznań świadków, w tym zwłaszcza świadka J. S., który był pracownikiem PPUH (...) Sp. z o.o. w B., wynika, że do prac przy budowie sieci kanalizacyjnej był wykorzystywany ciężki sprzęt, w tym koparko-ładowarka i ubijak mechaniczny do zagęszczania gruntu po zasypaniu. Również z ustnej opinii uzupełniającej złożonej przez biegłego wynika, że z praktyki jest mu wiadomo, iż obecnie nikt metodą ręczną takich prac nie wykonuje i mimo stosownych zaleceń w projekcie budowlanym z góry było wiadomo, że wykop będzie wykonywany maszynowo.

Zaistnienie związku przyczynowego między pracami przy budowie sieci kanalizacyjnej a wystąpieniem szkody w postaci uszkodzenia budynku mieszkalnego w sposób jednoznaczny potwierdził biegły sądowy z zakresu budownictwa i kosztorysowania. Wprawdzie wnioski biegłego zawarte w opinii podstawowej zostały oparte częściowo na przypuszczeniach biegłego, niemniej jednak dalsze opinie uzupełniające sporządzone w sprawie nie pozostawiają już wątpliwości co do związku przyczynowego między prowadzonymi pracami a szkodą doznaną przez powódkę. Biegły wyjaśnił, iż ani ruch uliczny, ani czynniki atmosferyczne, sugerowane w zarzutach do opinii, nie stanowią przyczyny stwierdzonych uszkodzeń budynku. Zdaniem biegłego przyczyną spękań fundamentu nie powinno być również przemarzanie gruntu, gdyż fundamenty są posadowione na gruncie piaszczystym i suchym, a budynek jest lekki o konstrukcji drewnianej. Biegły wyjaśnił również, iż podczas oględzin strona powodowa opisała sposób wykonania suchych tynków na ścianach wewnątrz budynku i w ocenie biegłego prace te zostały wykonane prawidłowo. Biegły na rozprawie w dniu 23 kwietnia 2013 roku podał, iż nie można całkowicie wykluczyć, że pewne spękania nie mogłyby zaistnieć z powodu drgań wywołanych ruchem na drodze krajowej, jednak ze znacznie większym prawdopodobieństwem należy wskazać, że szkody w budynku powstały wskutek prac wykonywanych przy budowie sieci kanalizacyjnej, w tym wskutek wykonywania przecisku pod drogą, jak też prowadzenia prac w bezpośredniej bliskości budynku mieszkalnego powódki. Zdaniem biegłego metoda prowadzenia prac była niewłaściwa i na skutek jej zastosowania doszło do uszkodzeń budynku. W kontekście opinii biegłego za całkowicie chybione należy uznać zarzuty skarżącego, który podnosił, iż biegły nie wypowiedział się co do wpływu remontu przeprowadzonego w latach 2009-2010 i wpływu czynników atmosferycznych na powstanie uszkodzeń budynku. Biegły odniósł się do tych kwestii, a wyjaśnienia są przekonujące. Skoro pozwany twierdzi, że stwierdzone pęknięcia domu są wynikiem wadliwie przeprowadzonego remontu, to twierdzenia te powinien był udowodnić na etapie postępowania w pierwszej instancji.

Sąd Rejonowy prawidłowo przyjął odpowiedzialność odszkodowawczą skarżącego. Wprawdzie pozwany PPUH (...) Sp. z o.o. w B. już w toku postępowania pierwszoinstancyjnego powoływał się na okoliczność powierzenia wykonania przecisku przedsiębiorstwu (...) s.c. A.E. D. w B., niemniej jednak pozwany nie zwolnił się skutecznie od odpowiedzialności na zasadzie art. 429 k.c.

Zgodnie z treścią tego przepisu kto powierza wykonanie czynności drugiemu, ten jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez sprawcę przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, chyba że nie ponosi winy w wyborze albo że wykonanie czynności powierzył osobie, przedsiębiorstwu lub zakładowi, które w zakresie swej działalności zawodowej trudnią się wykonywaniem takich czynności. Z treści cytowanego przepisu wynika zatem, że odpowiedzialność powierzającego opiera się na założeniu, że z jego strony miało miejsce uchybienie co do wyboru właściwej osoby. Odpowiedzialność powierzającego wykonanie czynności drugiemu jest samodzielna i niezależna od odpowiedzialności sprawcy bezpośredniego. Jest to odpowiedzialność za własne czyny i za własną winę, tak zwaną „winę w wyborze” (zob. wyrok SN z dnia 24 maja 2007 r., II CSK 113/07, LEX nr 286755). Wina w wyborze objęta jest domniemaniem wzruszalnym, a ciężar dowodu braku winy spoczywa na powierzającym. W celu uwolnienia się od odpowiedzialności powierzający powinien zatem wykazać, że wybór był prawidłowy i że zostały zachowane wymagane mierniki staranności, bądź że czynność została powierzona osobie, przedsiębiorstwu lub zakładowi, które w zakresie swej

działalności zawodowej trudnią się wykonywaniem takich czynności. Są to bowiem dwie niezależne od siebie okoliczności ekskulpujące.

Skarżący podnosił, iż przedsiębiorstwo (...) s.c. A.E. D. w B. w zakresie swej działalności zawodowo trudni się wykonywaniem takich czynności, które zostały mu powierzone przez pozwanego PPUH (...) Sp. z o.o., niemniej jednak nie wykazał, że w tym zakresie przedsiębiorstwo (...) s.c. A.E. D. jest profesjonalistą. Takiego dowodu nie stanowi faktura VAT złożona do akt sprawy. Poza tym dokumentem pozwany nie przedstawił zaś żadnych innych dowodów, ani w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, ani w postępowaniu odwoławczym. Same twierdzenia skarżącego są zaś niewystarczające do uwolnienia się od odpowiedzialności odszkodowawczej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 370 k.p.c. w zw. z art. 373 k.p.c., jak w punkcie I sentencji, zaś na podstawie art. 385 k.p.c., jak w punkcie II sentencji.

O zwrocie powódce kosztów podróży w postępowaniu odwoławczym rozstrzygnięto zgodnie z art. 98 § 1 i § 2 k.p.c. oraz art. 85 ust. 1 i 2 w zw. z art. 91 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2010 r., Nr 90, poz. 594 j.t.) w zw. z § 3 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz. Z 2013 r., poz. 167) w zw. z § 2 pkt 1 lit. b) rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 marca 2002 r. w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów używania do celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy (Dz.U. z 2002 r., Nr 27, poz. 271 ze zm.) przyjmując liczbę 212 kilometrów (106 km w jedną stronę) na trasie D. - B. - D. i stawkę 0,8358 zł dla samochodu osobowego o pojemności skokowej silnika powyżej 900 cm³, co łącznie dało kwotę 177 złotych (212 x 0,8358 zł).